

Dod yn Gyfaill i Ddŵr Croyw

Gobeithio eich bod wedi mwynhau cymryd rhan yn yr arolwg Dwr Glân i Fywyd Gwylt. Rydym yn hynod ddiolchgar am eich amser a'ch cefnogaeth i'r prosiect. **Nid oes angen i chi lenwi unrhyw wybodaeth isod i gymryd rhan mewn Dŵr Glân i Fywyd Gwylt.** Fodd bynnag, byddem wrth ein bodd os dymunwch gefnogi ein gwaith ehangach i warchod bywyd gwylt mewn dŵr croyw, a sicrhau bod pobl yn cael cyfle i fwynhau'r lleoedd gwych yma. Rydym wedi cyflawni llawer hyd yn hyn a bydd eich cefnogaeth yn gwneud gwahaniaeth sylweddol i'r hyn y gallwn ei gyflawni yn y blynyddoedd sydd i ddod.

Rwy'n dymuno talu: Misol (awgrymir rhodd o £5) Blynyddol Rhodd unwaith ac am byth

Teitl: Enw:

Cyfeiriad: Cod Post:

Rhif ffôn: E-bost:

Cyfarwyddyd i'ch Banc neu Gymdeithas Adeilad i dalu Debyd Uniongyrchol i Ymddiriedolaeth Cynefinoedd Dŵr Croyw (Freshwater Habitats Trust)

I Reolwr (enw'r Banc/Cymdeithas Adeiladu)

Cyfeiriad

Cod Post

Enw daliwr y cyfrif

Cod Sortio'r Gangen Rhif y cyfrif yn y Banc/Cymdeithas Adeiladu

Taler Freshwater Habitats Trust Ddebyd Uniongyrchol o'r cyfrif a nodir yn y Cyfarwyddyd hwn yn ddarostyngol i'r mesurau diogelwch a warentir gan y gwarant Debyd Uniongyrchol.

Llofnodwyd Dyddiad

Efallai na fydd Banciau a Chymdeithasau Adeiladu yn derbyn cyfarwyddiadau Debyd Uniongyrchol o rai mathau o gyfrifon.
Rhif Dechreuwr: 249358 At ddibenion swyddfa yn unig, cyfeirnod DU: _____

Gwarant Debyd Uniongyrchol: Cynigrir y Warrant hon gan yr holl Banciau a Chymdeithasau Adeiladu sy'n cymryd rhan yn y Cynllun Debyd Uniongyrchol. Mae eich Banc neu eich Cymdeithas Adeiladu chi yn monitro ac yn gwarchod effeithiolrwydd a diogelwch y Cynllun. Os bydd y symiau i'w talu neu y dyddiadau talu'n newid, bydd Ymddiriedolaeth Cynefinoedd Dŵr Croyw (Freshwater Habitats Trust) yn eich hysbysu 14 diwrnod gwaith cyn i'ch cyfrif gael ei ddebydu neu fel y cytunir fel arall. Os gwneir camgymeriad gan Ymddiriedolaeth Cynefinoedd Dŵr Croyw (Freshwater Habitats Trust) neu eich Banc neu Gymdeithas Adeiladu, gwarantir ad-daliad llawn a chyflwm gan eich cangen o'r swm a dalwyd. Gallwch ganslo Debyd Uniongyrchol unrhyw bryd drwy ysgrifennu at eich Banc neu Gymdeithas Adeiladu. Anfonwch gopi o'ch llythyr atom ni hefyd.

Rhodd Cymorth - Os ydych yn talu treth yn y Deyrnas Unedig, gallwn adennill y dreth ar roddion gan gynyddu'r swm o 25%.

Rwy'n drethdalwr yn y Deyrnas Unedig a dymunaf i'r Ymddiriedolaeth Cynefinoedd Dŵr Croyw (Freshwater Habitats Trust) adennill treth ar fy rhodd.

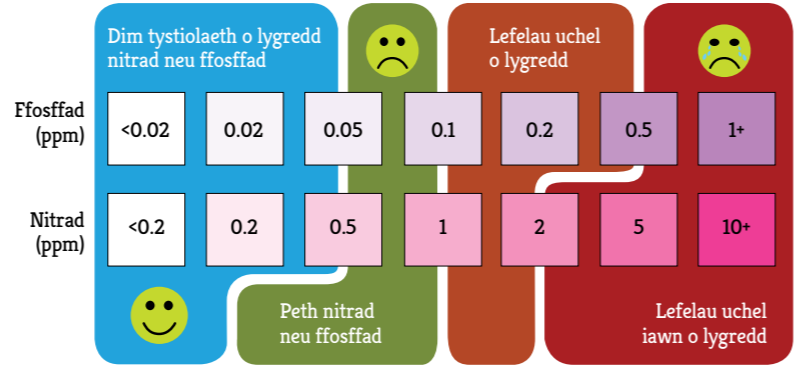
Trwy dicio'r blwch rhodd cymorth a llofnodi'r ffurflen hon rydych yn cadarnhau eich bod yn talu swm o dreth incwm neu enillion cyfalaf y Deyrnas Unedig sydd o leiaf yn gyfartal â'r dreth. Bydd Ymddiriedolaeth Cynefinoedd Dŵr Croyw (Freshwater Habitats Trust) yn hawlio y dylent drin yr holl roddion o arian a wnes yn ystod y 4 blynedd diwethaf a phob rhodd o arian gennyf yn y dyfodol o ddyddiad y datganiad hwn fel rhoddion Rhodd Cymorth. Rhaid i chi roi gwybod i'r elusen os yw eich statws treth yn newid neu os nad ydych bellach yn drethdalwr yn y Deyrnas Unedig.

Llofnodwyd Dyddiad

Dychwelwch i: Freshwater Habitats Trust, First Floor, Bury Knowle House, North Place, Headington, Oxford, OX3 9HY

Deall canlyniadau eich Dŵr Glân i Fywyd Gwylt

Defnyddiwch y diagram a'r wybodaeth ar y dudalen hon i'ch helpu i ddehongli canlyniadau eich pecynnau. Beth bynnag wnaethoch ei ddarganfod, dywedwch wrthym amdano. Mae'ch gwybodaeth yn bwysig iawn i helpu i greu darlun cenedlaethol o lefelau llygredd maetholion mewn dŵr croyw. Gwelwch: freshwaterhabitats.org.uk/projects/people-ponds-water

Dim tystiolaeth o lygredd maetholion.

😊 **Llongyfarchiadau! Mae'n edrych yn debyg eich bod wedi dod o hyd i gynefin dŵr glân gwych.**

Ni fydd dŵr na chafodd ei lygru gan faetholion yn dangos ychydig neu ddim newid lliw yn y naill brawf neu'r llall. Mae hyn yn newyddion gwych gan fod angen i anifeiliaid a phlanhigion, yn enwedig rhywogaethau prin a rhai sydd mewn perygl, fyw mewn dŵr sydd yn naturiol yn isel iawn mewn maetholion.

Rydym wir eisiau gwybod am y safleoedd hyn gan y gallent fod ymhlith yr ychydig safleoedd sydd ar ôl, y gorau o'r dŵr croyw sydd heb eu difrodi yng Nghymru a Lloegr. Bydd yr wybodaeth hon yn werthfawr i fonitro cyflwr y safle a gwneud penderfyniadau am reoli safleoedd. Gallai'r cam nesaf fod i wneud arolwg biololeg i ddarganfod pa rywogaethau sy'n bresennol. Mae safleoedd dŵr glân yn aml yn cynnal cymunedau bywyd gwylt cyfoethog a diddorol.

Tystiolaeth o rywffaint o lygredd maetholion.

😞 **Yn anffodus, daethoch o hyd i safle lle mae'r dŵr wedi'i ei lygru gan faetholion ar lefelau a fydd yn niweidiol i fywyd gwylt.**

Bydd dyfroedd llygredig yn dal i fod â rhywfaint o fywyd gwylt - ond ni fydd ganddynt gyfoeth gwych o fywyd gwylt, na rhywogaethau prin sy'n byw mewn dŵr glân. Ar hyd yn oed y lefelau cymedrol hyn o lygredd maetholion, gellir colli mwy na hanner yr anifeiliaid a'r planhigion a ddylai fod yn bresennol. Os yw hwn yn bwl yn eich gardd, gwnewch yn siŵr eich bod yn ei lenwi â dŵr glaw, yn hytrach na d'r o'r tap (gweler y dudalen nesaf).

Os yw hwn yn bwl yn eich cymdogaeth, ceisiwch ganfod a oes unrhyw un yn gweithio gyda ffermywyr lleol neu'r cynghorau lleol i wneud yr amgylchedd cystal ag y gall fod. Mae'n anodd iawn cael gwared â maetholion o gynefinoedd llygredig, ond gall gwybod y cyfyngiadau helpu i arwain y ffordd y caiff safleoedd eu rheoli.

Lefelau uchel neu uchel iawn o lygredd maetholion.

😞 **O diar, mae gan y safle hon lefelau uchel o lygredd maetholion. Mae hyd yn oed rhywogaethau gwydn weithiau'n ei chael yn anodd gwneud cartref mewn safle fel hon.**

Peidiwch â rhoi'r ffidil yn y to! Efallai fod safleoedd glân, heb eu llygru yn eich cymdogaeth yn aros i gael eu canfod. Cymerwch becyn arall a chwiliwch yn rhywle arall. Beth am roi cynnig ar gynefin gwahanol fel pwll neu nant? Edrychwch ar y wefan i ddarganfod a oes rhywun wedi cofnodi safle dŵr glân yn agos atoch - mae'n werth ymweliad os ydych am weld cynefinoedd dŵr croyw sy'n ffynnu â bywyd gwylt.

AC YN OLAF: Gall rhai mannau sydd â lefelau maetholion isel iawn gael eu heffeithio gan broblemau eraill nad yw'r pecynnau yn eu canfod.

Mae mwy o wybodaeth yn ein canllaw technegol ar y defnydd a dibynadwyedd y pecynnau - ar gael ar ein gwefan.

Esbonio eich canfyddiadau mewn gwahanol fathau o gynefinoedd

Afonydd, nentydd a ffosydd. Mae dyfroedd rhedegog fel y rhain yn casglu dŵr o ardaloedd enfawr o dir. Ar y tir isel mae cymaint o faetholion yn draenio o dir fferm ac ardaloedd trefol, nes ei bod yn anarferol iawn i ddod o hyd i unrhyw afonydd neu hyd yn oed nentydd mawr nad ydynt wedi cael eu llygru gan faetholion. Mae'r safleoedd glanach, gyda'r lleiaf o faetholion, yn tueddu i fod yn nentydd bach neu ffosydd sy'n dechrau mewn coetir neu laswelltir sydd heb ei wrteithio, nid ydynt eto wedi cael eu llygru.

Pyllau dŵr cefn gwlad. Mae gan rai pyllau ddŵr glân iawn a bywyd gwylt ffyniannus. Mae'n bosib mai ychydig o lygryddion sydd mewn pwll dŵr ar ben bryn neu mewn coetir neu rostir, sy'n draenio tir nad yw'n cael ei ddatblygu na'i ffermio. Yn yr un modd, efallai mai ychydig o faetholion sydd mewn pyllau newydd neu byllau sydd wedi'u carthu yn ddiweddar, gan nad yw silt llygredig wedi cael amser i gronni. Ar y llaw arall, bydd gan lawer o byllau mewn ardaloedd sy'n cael eu ffermio'n ddwys, neu gyda llawer o hwyaid, neu gyda nant (neu ffos) yn rhedeg i mewn iddynt, lefelau uchel o lygryddion maethol fel arfer.

Pyllau dŵr gardd. Pan fydd pyllau dŵr gardd wedi eu dylunio'n dda a'u bwydo gan ddŵr glaw, gallant fod yn gynefinoedd gwych i fywyd gwylt. Gall y rhai sy'n llawn dŵr tap fod yn uchel mewn maetholion a gallant ddangos arwyddion o lygredd. Gall pyllau gyda physgod hefyd gael maetholion uchel o'r bwyd pysgod a ychwanegwyd a baw pysgod.

Casgenni dŵr. Fel arfer yn isel mewn maetholion. Fel rheol caiff casgenni dŵr eu bwydo gan d'r glaw sy'n draenio o doeau. Mae dŵr glaw yn naturiol yn isel mewn maetholion, felly dylai fod gan gasgenni dŵr lefelau isel iawn o nitrad a ffosffad. Os nad, rhaid bod rhywbeth arall yn ychwanegu maetholion, naill ai o'r to neu rywle arall.

Dŵr Glân i Fywyd Gwylt

Defnyddiwch becynnau prawf syml i ddarganfod pa mor dda yw eich cynefinoedd lleol i fywyd gwylt mewn dŵr croyw!

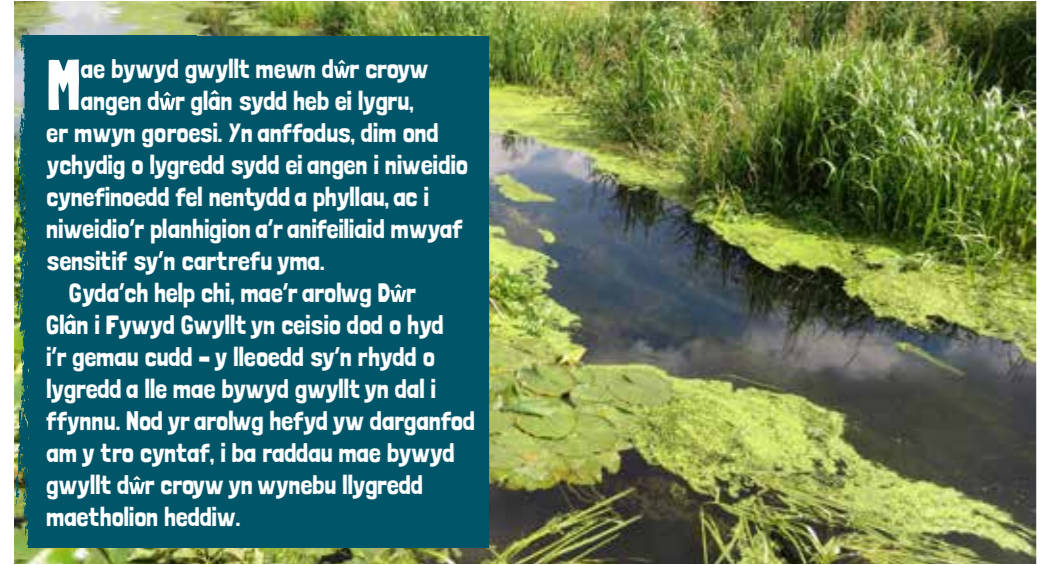

A yw'r pyllau, nentydd ac afonydd yn eich cymdogaeth yn ddigon da i fywyd gwylt?

Ymunwch ag arolwg cymunedol a darganfyddwch

freshwaterhabitats.org.uk/projects/clean-water

Dŵr Glân i Fywyd Gwylt

Mae bywyd gwylt mewn dŵr croyw angen dŵr glân sydd heb ei lygru, er mwyn goroesi. Yn anffodus, dim ond ychydig o lygredd sydd ei angen i niweidio cynefinoedd fel nentydd a phyllau, ac i niweidio'r planhigion a'r anifeiliaid mwyaf sensitif sy'n cartrefu yma.

Gyda'ch help chi, mae'r arolwg Dŵr Glân i Fywyd Gwylt yn ceisio dod o hyd i'r gemau cudd - y lleoedd sy'n rhydd o lygredd a lle mae bywyd gwylt yn dal i ffynnu. Nod yr arolwg hefyd yw darganfod am y tro cyntaf, i ba raddau mae bywyd gwylt dŵr croyw yn wynebu llygredd maetholion heddiw.

Cofrestrwch a chymerwch ran

Gall unrhyw un a phawb gymryd rhan yn yr arolwg Dŵr Glân ar gyfer Bywyd Gwylt - gweithwyr proffesiynol neu ddechreuwy'r. Mae'n hawdd. Gyda dau brawf cyflym gallwch gofnodi faint o lygredd maetholion sy'n eich pyllau, nentydd, afonydd, ffosydd a chamlesi lleol - ac efallai y darganfyddwch safleoedd dŵr glân newydd.

Gyda'n gilydd, gallwn ddod o hyd i'r safleoedd gorau a diogelu'r rhain, a chreu darlun o gyflwr ansawdd dŵr a'i effaith ar fywyd gwylt ledled Cymru a Lloegr.

I gofrestru a chasglu eich pecynnau arolwg yn rhad ac am ddim a chofnodi eich canlyniadau, cysylltwch â: Laura Quinlan, Gweinyddwr y Prosiect, E: peoplepondswater@freshwaterhabitats.org.uk
freshwaterhabitats.org.uk/projects/people-ponds-water

Beth sydd mor ddrwg am faetholion?

Mae'r rhan fwyaf o blanhigion ac anifeiliaid dŵr croyw wedi esblygu dros filiynau o flynyddoedd mewn byd lle'r oedd lefel naturiol o faetholion mewn pyllau, llynnoedd, nentydd ac afonydd yn isel iawn. Pan fyddwn yn ychwanegu mwy o faetholion, rydym yn achosi newidiadau dwys i'r amgylchedd dŵr croyw ac ni all bywyd gwylt ymdopi â hyn.

Mae gormod o faetholion yn achosi algâu, ffyngau, bacteria a rhai planhigion dŵr i dyfu yn gyflymach nag y byddent yn naturiol. Mae llawer o'n bywyd gwylt, yn enwedig rhywogaethau eiddil a phrin, yn cael eu mygu neu eu gorchuddio gan ychydig o rywogaethau goddefgar sy'n tyfu'n gyflym.

Mae'n bosibl y bydd pyllau dŵr yn cael eu gorchuddio gan linad y dŵr ar yr wyneb ac yn y dŵr tywyll islaw, sydd heb ocsigen, bydd anifeiliaid yn marw. Mewn afonydd a nentydd mae gordyfiant o algâu yn achosi lefelau o ocsigen toddedig i amrywio ac mewn achosion eithafol, bydd hyd yn oed pysgod yn diflannu.

Mae gormod o faetholion yn newyddion drwg i fywyd gwylt.

Mae Dŵr Glân ar gyfer Bywyd Gwylt yn arolwg ansawdd dŵr cenedlaethol sy'n ceisio darganfod lleoedd sy'n rhydd o lygredd, lle mae bywyd gwylt yn dal i ffynnu.

Ychydig i'r gogledd o ddinas brysur Rhydychen, mae pyllau dŵr glân fel hyn yn llawn bywyd gwylt dŵr croyw. Mae'r pyllau dŵr ar Otmoor yn gartref i nifer fawr o blanhigion ac anifeiliaid cyffredin a phrin, gan gynnwys planhigion sy'n sensitif i lygredd fel pluddail y dŵr. Yn anffodus nid yw hyn yn wir ymhobman. Mae llygredd maetholion yn gyffredin, gan adael llawer o leoedd yn llawer tlotach ar gyfer bywyd gwylt. Mae planhigion sensitif fel pluddail y dŵr wedi eu bwrw allan o drs hanner eu hystad blaenarol yn y 100 mlynedd diwethaf ac mae eu niferoedd yn dal i ostwng yn gyflym.

Pam mae'r arolwg mor bwysig?

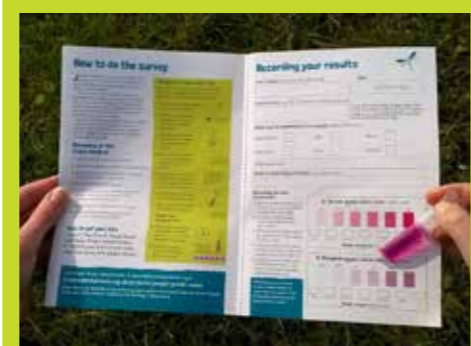
Er bod asiantaethau'r llywodraeth yn monitro llygredd yn ein hafonydd, nentydd a llynnoedd mawr, **ni wyddom unrhyw beth am lygredd maetholion mewn 99% o'n pyllau dŵr, nentydd bach, ffosydd a chynefinoedd dŵr croyw eraill**, lle mae cymaint o'n bywyd gwylt dŵr croyw gwych yn byw.

Beth sy'n newydd?

Tan yn ddiweddar, yr unig ffordd i ddarganfod lefelau maetholion mewn dŵr oedd gwneud profion labordy drud. Ond yn y blynyddoedd diwethaf mae pecynnau dibynadwy syml ar gael.

Gyda'r pecynnau hyn, gallwn i gyd **'weld'** llygredd maetholion: **yn gyflym, yn hawdd ac yn rhad am y tro cyntaf.**

Mae hyn yn rhoi cyfle newydd gwych i ni ddarganfod mwy am ansawdd dŵr ym mhob math o gynefin dŵr croyw ledled Cymru a Lloegr.

Gwneud yr anweledig yn weladwy

Ni allwch weld maetholion yn y dŵr: yn aml, gall dŵr sy'n edrych yn glir fel crisial gael ei lygru â nitrad a ffosffad. Mae pecynnau prawf yn ffordd gyflym a hawdd o ddarganfod os yw'n llygredig ai peidio.

Sut i wneud yr arolwg

Mae ymuno â'r arolwg yn syml ac yn hwyl. Defnyddiwch y pecyn i ddarganfod mwy am eich hoff lefydd yn lleol, neu ewch ymhellach i ffwrdd, efallai fel rhan o daith gerdded neu hyd yn oed ar wyliau!

Gallwch gasglu dŵr o un neu fwy o safleoedd - gan gynnwys afonydd, nentydd, pyllau, ffosydd a chamlesi. Gallwch hyd yn oed wirio'r dŵr ym mhwl eich gardd, pwl ysgol, gorsaf ddŵr neu dap y gegin. Ewch i'ch safle unwaith, neu ewch yn ôl sawl gwaith yn ystod y flwyddyn a chadw cofnod o unrhyw newidiadau.

Rydym eisiau annog cymaint o bobl â phosib i gymryd rhan. Efallai eich bod yn dirfeddiannwr, yn rhan o grŵp cymunedol, sefydliad bywyd gwylt, busnes, ysgol neu goleg. Mae croeso i grwpiau ac unigolion brwd gymryd rhan.

Crynodeb o'r camau dan sylw

- Nodi'r dŵr rydych eisiau ei brofi
- Cymerwch sampl o ddŵr (gweler y Pecyn Gwybodaeth Iechyd a Diogelwch).
- Mesurwch faint o'r maetholion nitrad a ffosffad sy'n y dŵr, gan ddefnyddio'r pecynnau.
- Llenwch daflen arolwg ar gyfer pob safle.
- Dywedwch wrthym beth rydych wedi ei ddarganfod - cofnodwch y data ar-lein fel ei fod yn cyfrannu at y gronfa ddata yn yr arolwg cenedlaethol neu e-bostiwch eich canlyniadau atom
- Darganfyddwch beth mae eich canlyniadau yn ei olygu (dros y dudalen).

Defnyddio'ch pecynnau dŵr glân

Defnyddiwch un tiwb ffosffad ac un tiwb nitrad ar gyfer pob sampl o ddŵr (wedi'i farcio N am nitrad neu P ar gyfer ffosffad ar y tab ar waelod y tiwb)

1 Tynnwch a thafllwch y pin melyn sy'n gadael twll aer bach

2 Gyda'r twll aer yn pwyntio at i fyny, defnyddiwch eich bys a'ch bawd i wasgu'r aer allan

3 Gan ddal i wasgu'r aer, trowch y tiwb ben uchaf isaf a rhowch o islaw lefel y dŵr

Gan ddal i wasgu, trowch y tiwb ben uchaf isaf a rhowch y tiwb islaw lefel y dŵr gan wasgu'r aer allan

4 Rhyddhewch y gwasgedd yn ysgafn a sugno digon o ddŵr i lenwi'r tiwb ychydig dros hanner ffordd

5 Os oes angen, trowch y tiwb yn unionsyth eto, gwasgu ychydig mwy o aer allan er mwyn sugno mwy o ddŵr i ychydig dros hanner ffordd

6 Ysgydwch y tiwb yn ofalus i gymysgu'r dŵr a'r powdwr y tu mewn

7 Gwnewch gofnod o'r amser ac arhoswch am yr adwaith lliw

Nitrad: 3 munud
Ffosffad: 5 munud

8 Cymharwch y tiwb gyda'r siart lliw ar unwaith pan fo'r amser ar ben, gan y bydd y lliw yn parhau i ddatblygu.

9 Cofnodwch y canlyniadau isod a'u cofnodi ar-lein neu drwy e-bost

Mae Dŵr Glân i Fywyd Gwylt yn un o dri phrosiect yn y Prosiect Pobl, Pyllau a Dŵr gan Ymddiriedolaeth Cynefinoedd Dŵr Croyw (Freshwater Habitats Trust), a gyllidir gan Gronfa Dreftadaeth y Loteri.

Cofnodi canlyniadau Dŵr Glân ar gyfer Bywyd Gwylt

Enw/Enwau'r Syrffewr/Syrfewyr - eich enw chi ac unrhyw un sydd gyda chi yn casglu'r sampl, e.e. Anne Smith, John Smith

Grŵp Cofnodi - os ydych yn casglu canlyniadau ar ran grŵp, rhowch yr enw e.e. Wild About Cheshire

E-bost - Rhowch eich cyfeiriad e-bost i dderbyn y canlyniadau ar-lein ar gyfer eich arolwg.

Cyfeirnod grid e.e. SP 3212 6543 neu y cod post agosaf

Dyddiad

dd/mm/yy

Os nad ydych yn gwybod y naill neu'r llall o'r rhain, nodwch leoliad y corff dŵr (ee enw'r ffordd agosaf), fel y gallwch ddod o hyd i'r safle yn nes ymlaen ar fap. Gweler y wefan am fwy o help.

Pa fath o gorff dŵr wnaethoch chi ei samlo? (ticiwch un)

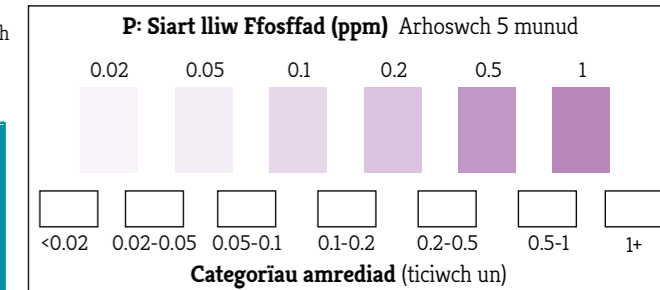
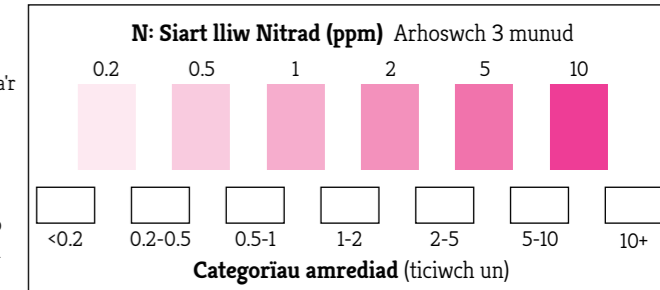
Pwll dŵr gardd Pwll dŵr arall Llyn Ffos Afon Nant

Arall (nodwch)

Enw'r corff dŵr e.e. Pwll dŵr y Glôwr, neu'r Pwll dŵr yng Nghoed y Gell (os na wyddoch enw'r pwll)

Cofnodi lefel y maetholion

- Ar ôl i'r amser datblygu orffen, cymharwch eich tiwb N neu P gyda'r siart cyfatebol (dde).
- Mae'r siart yn seiliedig ar amrediaid e.e. mae fy lliw yn disgyn rhwng 0.5 a 1. Ticiwch un.
- Os nad yw'r tiwb wedi newid lliw o gwbl - ticiwch y categori amrediad isaf <0.2 N, neu <0.02 P.
- Os yw eich tiwb yn cyfateb un lliw yn union, ticiwch yr amrediad uwch e.e. os cofnodwch 0.5, ticiwch yr amrediad 0.5-1.

Cyflwynwch eich canlyniadau ar-lein gan ddefnyddio WaterWet PPW neu drwy e-bost at Laura Quinlan peoplepondswater@freshwaterhabitats.org.uk